

MEVDUAT SİGORTACILIĞI ve TÜRKİYE ÖRNEĞİ

DEPOSIT INSURANCE AND ITS TURKISH IMPLEMENTATION

Nizamülmülk GÜNEŞ^(*)

ÖZ

Bankacılık sektöründe güven ve istikrarın temini amacıyla bazı düzenlemeler yapılması kaçınılmazdır. Teknolojik gelişmeler ve finansal yeniliklere paralel olarak artan küreselleşme, güven ve istikrar unsurunu daha artırmıştır. 20. yüzyılın başlarından itibaren bu husus dikkate alınmış ve bu konuda düzenlemelere gidilmiştir. Mevduat sigorta sistemi, tasarruf mevduatının güvence altına alınabilmesi için uygulanan sistemdir. Dünyada, 2008 yılında yaşanan ve etkisi halen devam eden kriz, mevduat sigorta sistemleri ve yapılarını tekrar gündeme taşımıştır. Çalışmada öncelikle, mevduat sigortacılığının tarihsel süreci, gerekliliği, amacı ve önemine değinilmiştir. Daha sonra, son düzenlemeler ve gelişmeler doğrultusunda, dünyadaki mevduat sigortacılığı uygulamalarından bahsedilerek, Türkiye’de bu alanda yapılan uygulama örneği incelenmiş ve sisteme yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mevduat sigortacılığı, bankacılık sektörü, finansal sistem

ABSTRACT

It is inevitable to take certain measures in order to ensure the confidence and stability in the banking sector. Globalisation that has developed in parallel with technological advances and financial innovations has increased the confidence and stability elements. This issue has been taken into consideration since the beginning of the Twentieth century, and accordingly, some measures have been taken. Deposit insurance system is applied in order to ensure the protection of savings account deposits. The 2008 crisis and its current effects has brought deposit insurance systems and structures up again. The study, first of all, focuses on the historical process of deposit insurance, its aim and importance. Then it continues to analyse the Turkish implementation in the light of recent regulations and developments, along with the world practice, and finally makes suggestions.

Keywords: Deposit insurance, banking sector, financial system

^(*) Dr, TMSF Fon Denetçisi

1- GİRİŞ

Bankalar, birbiriyle ilişkili iki işleve hizmet etmektedirler. Bunlardan birincisi, tasarruflarını güvenli bir şekilde korumak ve bundan bir gelir elde etmek isteyen tasarruf sahiplerinin mevduatlarını kabul etmektir. Bir diğeri ise, aldıkları borcu zaman içinde geri ödeyebilecek mali güce sahip olduklarını kanıtlayabilenlere borç para vermektir. Tasarruf sahipleri ve borç almak isteyenler, sadece bireyler değil firmalar da olabilir. Bununla birlikte bir birey, nasıl hem üretici hem tüketici olabiliyorsa, aynı zamanda, hem tasarruf sahibi hem de borçlu olabilir. Bankalar, borçlulara, tasarruf sahiplerine ödediğinden daha yüksek bir faiz oranı uygulayacaktır. Aradaki fark, bankanın sağladığı mali hizmetler bedelidir¹. Bankaların amacı, diğer firmalar gibi faaliyet gelirlerinin artırılması ve faaliyet giderlerinin azaltılması esasına dayanan bir kâr maksimizasyonudur. İster sıradan bir yatırım isterse bir bankacılık işlemi olsun, önemli olan yapılan faaliyetin sonucunda ne kadar kazanç elde edildiğidir.²

Bankalar, ekonomik faaliyet düzeyini etkilemek için uygulanan para politikalarının reel sektöre aktarılması açısından da büyük önem arz ederler. Aynı zamanda, bir işletme olan bankalar, genellikle hissedarları yararına çalışırlar ve bu nedenle varlıkları üzerindeki getirilerini maksimize etmek isterler.³

Bankalar, tasarrufların yatırıma dönüştürülmesine aracılık yapan kuruluşlardır. Tasarrufların teşvik edilerek yatırımlara kanalize edilmesi sürecinin herhangi bir nedenle sekteye uğraması, ekonomik istikrarı ciddi bir biçimde tehdit edecek; ekonomik hayatın dayandığı ödeme akışının bir an için bile aksaması toplumsal hayatı olumsuz yönde etkileyecektir. Diğer yandan, bankacılık sektöründeki yayılma etkisiyle, bir bankada çıkan problem diğer bankaları etkileyerek tüm sistem için genel bir problem oluşturabilecektir. Bu nedenle birçok ülke, banka mevduatlarına güvence sağlamak ve nihai borç verme ve denetim mekanizmaları yoluyla mevduatın korunmasına yönelik güvenlik çemberi oluşturmaktadır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, başlangıçta, sistemdeki olumsuzluklar karşısında küçük tasarruf sahiplerinin mevduatına güvence getirmek ve sistemden ani mevduat çıkışlarını önlemek amacıyla mevduat sigorta sistemi kurulmuş ve zamanla kurumsal bir yapıya kavuşmuştur.

2- LİTERATÜR

Mevduat sigortacılığı konusunda literatürde, özellikle uluslararası alanda yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmı, mevduat sigortasının ülke uygulamaları hakkında bilgi vererek, etkilerini ve önemini incelemiştir.

Kunt ve Huizinga (1999), mevduat sigorta sisteminin tasarım özelliklerinin, mevduat faiz oranlarını ve piyasa disiplini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Çalışmada, mevduat sigorta sistemine ilişkin 50’yi aşkın ülkenin 1990-1997 yılları arasındaki verileri kullanılarak, açık mevduat sigortası sisteminin ve bu sistemin temel özelliklerinin “banka faiz oranları ve piyasa disiplini” üzerindeki etkisi üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak, kapsamı ve tutarı belirlenmiş açık mevduat sigortası uygulaması önerilmekle birlikte, mevduat sigorta kurumunun bağımsız bir şekilde hareket etmesi ve düşük prim uygulamasının faiz oranlarını aşağı düşürücü ve piyasa disiplini artırıcı etki yaptığından bahsedilmiştir.

¹ Michael Watts, Piyasa Ekonomisi Nedir?, (Çeviren: Levent Köker), Türk Demokrasi Vakfı, Ankara 1992, s.50.

² K. Batu Tunay, “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Performansa Dayalı Risk Modellemesi ve Tahmini: Alternatif Bir Model Önerisi”, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Sayı 1(2), 2010, s.48.

³ Maureen O’hara, “A Dynamic Theory of the Banking Firm”, The Journal of Finance, Sayı 38(1), 1983, s.127.

Kunt ve Kane (2002), mevduat sigortasının mudilerin bankaların risklerine karşı olan duyarlılığını azalttığından, dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiği, özellikle kurumsallaşmanın yetersiz olduğu sistemlerde, mevduat sigortasının koruyucu işlevinden ziyade gelecekte meydana gelebilecek krizlerin olasılığını ve derinliğini arttırabileceği belirtmişlerdir. Çalışmada, resmi garantinin bankaların risk alma iştahını arttırabileceği, riski yüksek bankaların mevduat sigortasının uygulanmadığı sistemlere göre daha düşük faizle mevduat toplayabildiği, mudilerin bankaların agresif faaliyetlerini tolere edebildikleri, dolayısıyla piyasa disiplini bozucu etki yapabildiği, iyi dizayn edilmiş ve kurumsallaşmış sistemlerde ise mevduat sigortasının kendisinden beklenen koruma fonksiyonunu yerine getirebildiği ve piyasa disiplinine katkı yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anginer, Kunt ve Zhu (2012), finansal kriz ve kriz öncesi yıllarda mevduat sigortası ve banka istikrarı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada özellikle, son mali kriz sırasında mevduat sigortası ve banka istikrarı arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Mevduat sigortası uygulaması, ekonomik istikrarın devamı ve finansal sistemin güvenliği açısından önemi vurgulanarak, güçlü mevduat sigorta sistemi uygulayan ülkelerin finansal sistemlerinin kriz dönemlerinde daha az hasar aldıkları belirtilmiştir. Bununla birlikte, kriz dönemlerinde istikrar açısından önem arzeden uygulama, normal dönemlerde ahlaki tehlike problemi oluşturabilmektedir. Ancak, kriz dönemlerindeki işlevi düşünüldüğünde, ahlaki tehlike sorunu ihmal edilebilir düzeydedir.

Hadad vd. (2011), 1997/1998 kriz döneminde, Endonezya'da mevduatlara getirilen tam garanti uygulamasının finansal istikrara etkisini incelemiştir. Yüksek likidite riski, faiz oranlarını artırarak bankaların sistem dışına çıkmasına yol açabilmektedir. Piyasa disiplini açısından temel faktör likiditedir. Mali sistemde güveni artırmak için getirilen tam garanti uygulaması, mevduat faiz oranlarını aşağıya çeken bir etki yaratmıştır. Kriz döneminde uygulanan tam garantili mevduat sigortası, piyasa disiplini artırıcı etki yapmaktadır.

Kunt, Kane ve Laeven (2014) tarafından IMF adına yapılan çalışmada, yaşanan kriz sonrası dünyadaki mevduat sigortacılığı gelişmeleri ile düzenlemeler, büyüklük, nitelik, fiyatlama ve yönetim gibi konularda kapsamlı bir veri tabanı oluşturulmuştur. Çalışmada, mevduat sigortacılığının öneminin kriz döneminde bir kez daha ortaya konulduğu ve sistemin olası banka iflaslarında teminat görevi gördüğü belirtilmiştir. Fiyatlandırmanın önemine değinilerek, ahlaki tehlike sorunu oluşturmayacak koruma limitlerinden bahsedilmiştir.

Kartal (2012) tarafından yapılan çalışmada, mevduat sigorta sistemine neden ihtiyaç duyulduğu, misyonu ve amaçları, türleri ve kapsamı, açıklanarak küresel kriz dönemindeki gelişmelerden bahsedilmiştir. Ayrıca, Türkiye'deki mevduat sigorta sistemi uygulaması ve mevzuatı incelenerek, sistem hakkındaki görüş ve önerilere yer verilmiştir.

3- MEVDUAT SİGORTASI, TANIMI ve KULLANIM AMACI

Bankaların birer güven kurumları olduğu fikrinden hareketle, bir bankanın mali problem yaşaması ya da batması, bütün bir sektör hatta genel ekonomi için önemli sonuçlar doğuracaktır. Kırılgan bir yapıya sahip olan bankacılık sektöründe bazı bankaların sorunlar yaşaması, yayılma etkisiyle bütün bir sektörü etkileyecektir.

Bankacılıkta güveni tesis etmek kadar, güveni muhafaza etmek de son derece önemlidir. Çok sa-

yıda mevduat sahibi eş anlı olarak bankacılık sistemine olan güvenini yitirir ve mevduatlarını nakde çevirirlerse, sistemin krizle karşılaşmasına neden olurlar.⁴

Güven unsurunun önemli bir etken olduğu bankacılık sektöründe, devletin bu sektörü sıkı bir şekilde düzenleme ve denetleme yoluna gitmesi zorunludur. Sektörün geleceği, güvenin devamına bağlıdır. Tüm ülkelerde bankacılık sektörüne giriş ve çıkışlar sıkı kurallara bağlanmıştır. Bankalar, topladıkları kısa vadeli likit değerleri, uzun vadeli ve daha az likit yatırımlara dönüştürdüklerinden likidite sorunları konusunda kırılgan bir yapıya sahiptirler. Bankacılığın bu niteliği ve banka iflasları karşısında mudilerin kayıplara maruz kalma riski, ülkeleri, mali güvenlik ağları oluşturmaya yöneltmiştir. Bu amaçla yapılan düzenlemelerin ve finansal sistem güvenlik ağının en önemli parçası mevduat sigorta sistemidir.

Bankaların mevduatı ödeyememesi, güvensizlik nedeniyle tüm tasarruf sahiplerinin birikimlerini talep etmesi ve bu durumun tüm fon sahiplerine yayılması gibi sakıncalar doğuracaktır. Bu nedenle, mevduatın sigortalanması, herhangi bir olumsuzluk halinde önceden belirlenen şart ve limitlerde sigorta kapsamında mevduatın ödenmesi taahhüt edilmektedir. Mevduat sigorta sisteminin temelde iki fonksiyonu vardır. Birincisi, finansal kurumların yapılarını ve aldıkları riskleri bilmeyen küçük tasarruf sahipleri korunmakta ve maruz kalabilecekleri riskler yetkili kurumlara aktarılmaktadır. Dolayısıyla, likidite problemi ile karşılaşılması ve mevduatın ödenememesi halinde sigorta sistemi devreye girmektedir. İkinci fonksiyon ise tasarrufların toplanması ve yatırımlara aktarılmasına yani aracılık fonksiyonuna güvenli bir zemin oluşturularak finansal sistemin istikrarının artırılmasıdır.⁵

Mevduat sahiplerinin bankalara hücumu ve mevduatlarını hızla çekmesi, para ve bankacılık kriz tarihinin ortak özellikleridir. Bir bankanın ödeme zorluğu içerisinde bulunduğu yönünde bir beklentiye giren mevduat sahipleri, bir veya birden fazla bankanın batacağını düşünerek mevduatlarını hemen çekmek için bankaya hücum ederler. Bütün mevduatın aynı anda çekilmesi durumunda ise bankalar, likit olmayan varlıklarını likit hale getireceklerdir. Vadesi gelmeyen varlıkların çoğu da değerinin altında likit hale getirileceğinden bankalar zarar edecek ve sonuçta ödeme gücü içine düşecektir. Panik hallerinde mevduata hücum edilmesi nedeniyle bankaların batması, mali sistemin zarar görmesine ve mal ve hizmet üretiminin düşmesine yol açacaktır.⁶

Günümüzde, neredeyse bütün ülkelerin bankacılık sistemlerinde yer alan mevduat sigortası, özellikle 1980'li yıllardan sonra yaygınlık kazanmış bir uygulamadır. Birçok ülkenin ABD mevduat sigorta sistemini model aldığı, hatta kopya ettiği iddia edilmektedir. Ancak, ABD mevduat sigorta sistemi birçok ülkeye model olsa da, ilk genel mevduat sigorta uygulaması değildir. Bankacılık sisteminin tümünü kapsayan ilk örnek, 1924 yılında Çekoslovakya'da kurulan karmaşık bir kredi ve mevduat sigorta sistemidir.⁷ 1933 yılında kurulan ABD mevduat sistemi Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC), günümüzde de dünyadaki en iyi mevduat sigortası örneklerinden biri olup, aynı zamanda bankaların gözetim ve denetimini de yapmaktadır.

⁴ A. İhsan Karacan, Bankacılık ve Kriz, Creative Yayıncılık, İstanbul 1997, s.30.

⁵ Arngimur Stefansson, Thor Saethorsson, "Cross-border Issues in EU Deposit Guarantee Schemes", Msc Finance & International Business, Aarhus School of Business, 2010, s.9.

⁶ Diamond, W. Douglas and Philip H. Dybvig "Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity", Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review, Volume 24 No 1, 2000, s.15.

⁷ A. İhsan Karacan, a.g.e., s.117.

M. J. Flannery, mevduat sigortasını, kayıp riskinin banka mudileri üzerinden alınarak, devlete ya da bu amaçla kurulmuş özel kurumlara transfer edilmesi olarak tanımlamıştır. Genel olarak mevduat sigortasını, tasarruf sahiplerinin finansal kuruluşlara yatırdıkları tasarruflarının tamamının ya da belli bir kısmının güvence altına alınması olarak tanımlayabiliriz.

Mevduat sigorta sisteminin temel amacı, finansal piyasalar hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan küçük tasarruf sahiplerini koruyarak, mali sistemde oluşacak paniği azaltarak, bunun yol açacağı mevduat çekilişlerinin önüne geçmek ve bu yolla finansal istikrara katkıda bulunmaktır. Mevduat sigortası uygulaması, mevduatın korunması konusunda oluşturulan kurumların en gelişmişidir. Mevduatın geri ödenmemesi riskinin belli oranda garanti edilmesinden doğan mali külfetin, bankacılık sistemi tarafından karşılanması ilkesine dayanmaktadır.

Ülkeler birçok sebeple mevduat sigortası uygulamasına yönelebilirler. Bunlar, mudilerin sigortalı mevduatlarının hemen geri ödenebilmesine yönelik bir müşteri koruması sağlanması; kamu düzeni ve finansal istikrarın muhafaza edilmesine yönelik olarak banka iflaslarının çözülmesi ve yayılması önlenmesi; tasarrufların artırılması ve ekonomik kalkınmanın desteklemesi; küçük ve yeni kurulan bankalara, büyük çaplı bankalar ve kamu bankalarıyla rekabet edebilme imkanı verilmesi; hükümetin banka iflasları karşısında maruz kalacağı maliyetlerin sınırlarının belirlenmesi ve diğer bankaların, çözümleme sürecine giren bankalara katkıda bulunmasının sağlanması olarak sıralanabilir.⁸

4- MEVDUATIN KORUNMASI AMACIYLA OLUŞTURULAN SİSTEMLER

Mevduat sigorta sisteminin yapısını oluşturan özellikler dikkate alındığında, mevduat koruması amacına yönelik iki ana sistem bulunmaktadır. Bunlar, zımnî mevduat koruma sistemi ve açık mevduat sigorta sistemidir.⁹

Zımnî mevduat korumasında, önceden belirlenmiş kurum ve kurallar yoktur. Bu sistemde, idari otoritenin, farklı durumlarda mevduatlar üzerinde bir korunmanın sağlanıp sağlanmayacağı; sağlanacaksa bu korunmasının nasıl sağlanacağı, kapsamı, limiti ve korumanın maliyeti, finansmanın nasıl sağlanacağı konusunda karar alması gerekmektedir. Bankacılık sektöründe yaşanan sorunların gelecek için bir tehlike yarattığına inanıldığında veya olası bir kriz, müdahaleyi gerektirecek boyuta erişip hızlı bir mevduat çekilişine neden olduğunda, idari otorite gerekli önlemleri alarak zamana ve duruma uygun bir mevduat sigorta sistemi oluşturmaktadır. Uzun vadede ucuz olduğu için tercih edilen ve savunulan bu sistem, normal olarak bu amaçla ayrılmış herhangi bir fon bulunmadığından, devlet bütçesince, merkez bankasınca ya da bankalar için tahakkuk ettirilen özel kesintilerle finanse edilmektedir.¹⁰

Zımnî korumanın olumsuz yönü, kuralları önceden belli olmadığı için sorunlu bankaya müdahalede geç kalma ihtimali bulunmasıdır. Ayrıca, hazırda bir kaynak olmadığından, kamu kaynakları ya da zaten sorunlu olan sektörden kaynak temin edilecektir.

Açık mevduat sigortası sistemi ise kanun ve düzenlemelerle tanımlanmıştır. Bu sistemde, sigortanın kapsamı, katılımcılar, fonlama ve fiyatlandırma gibi konular önceden belirlenmiştir. Sigorta sistemi,

⁸ Gillian Garcia, Deposit Insurance and Crisis Management, IMF Working Paper, WP/00/57, 2000, s.8.

⁹ Gillian Garcia, a.g.m., s.12.

¹⁰ Harold Ngalawa, Fulbert Tchana Tchana, and Nicola Viegi, Banking Instability and Deposit Insurance: The Role of Moral Hazard, MPRA Paper from University Library of Munich, Germany 2011, s.6.

kapsama dahil edilen mevduat miktarına göre üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; sınırlı kapsamlı sigorta sistemi, tam kapsamlı sigorta sistemi, yetkili otoritenin insiyatifinde belirlenen sigorta sistemidir.

Sınırlı kapsamlı sigortada, bankalarda bulunan tasarruf mevduatlarının sigorta limiti dahilinde olan kısmı sigorta kapsamına alınırken, limiti aşan kısmı kapsam dışı bırakılmaktadır.

Tam kapsamlı sigortada, bankacılık sektöründen tasarrufların çekilmesinin önlenmesi ve sektörde güven ortamının oluşturulması için bankalardaki mevduatın tamamı sigorta kapsamına alınmaktadır.

Yetkili otoritenin insiyatifinde belirlenen sigorta sisteminde, kapsama alınacak mevduat miktarı belirlenirken küçük tasarruf sahiplerinin güvence altına alınmasına dikkat edilir. Bu yöntemde yetkili otorite, gerekli gördüğü hallerde kapsama giren mevduat miktarında değişiklikler yapabilir.

Genel olarak bakıldığında açık mevduat sigortası sisteminin, zımni korumaya göre, amaçlara ulaşmada daha işlevsel ve başarılı olduğu görülmektedir. Zımni koruma, kuralları önceden belirlenmiş bir sistem olmadığı için sorunlu bankalara müdahalede geç kalma olasılığı bulunmaktadır. Herhangi bir kriz anında, maliyeti zamana yayılmış bir fon bulunmadığından, ani ve büyük miktarlarda fon kaynağına ihtiyaç duyulacaktır. Bu kaynak da, kamu kaynaklarından ya da krizi yaşayan sektörden temin edilebilecektir. Açık mevduat sigorta sisteminin sınırlı kapsamlı uygulamasının, farklı ülke örnekleri de incelendiğinde yaygın bir şekilde benimsendiği anlaşılmaktadır.

5- SİSTEME ÜYELİK

Üyelik zorunlu ve isteğe bağlı olabilmektedir. Büyük çoğunlukla, bankalar zorunlu üyeliğin olmadığı ülkelerde bile sisteme dahil olmaktadır. Bu, mudilerin böyle bir sistemin varlığından haberdar ve işleyişe duyarlı olmalarından kaynaklanmaktadır. Devlet bankaları, güvence sisteminde özel bir durum oluştururlar. Bu bankalar, üstü kapalı olarak zaten tam devlet garantisinden yararlanırlar ama yine de sisteme üyedirler. Burada amaç, özel bankalarla eşitlik sağlamak ve mevduat sigorta kuruluşunun riskini dağıtmaktır.

Bankacılık sisteminin, mali sistemin ana unsuru olduğu düşünüldüğünde, mevduat sigorta sistemi-ne tüm bankaların zorunlu üye olmalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

6- KAPSAM ve TUTAR

Ahlaki tehlikenin azaltılması ve dolayısıyla mevduat sigorta fiyatının düşürülmesi için benimsenen yöntem, sigorta kapsam ve tutarının uygun şekilde belirlenmesidir. Kapsamın düşük olması durumunda, istikrarsızlık artabilir, mevduat kaçıışı yaşanabilir. Yüksek olması halinde ise, bankalar aşırı risk alabilecek, mudilerde bir ayırım yapmadan daha riskli bankalara yönelebilecektir. Politika belirleyicilerin, düzenlemelerinde, mevduatın ne kadarının ve hangi tür mevduatın sigorta kapsamında olduğunu açıkça belirlemeleri gerekir. Mevduat güvence sistemlerinin büyük bir kısmı, bankanın finansal durumunu çok iyi bilen ve sektörün disiplinini bozabilecek mudilerin mevduatlarını kapsam dışında tutmaktadır. Bankalararası mevduat, kamu mevduatı, banka yöneticilerinin mevduatı ve yabancı para mevduatı buna örnektir.

Kapsamın belirlenmesinden sonra mevduatın ne kadarının garanti edileceği belirlenir. Uygulamada genellikle, mevduat sahibi ya da mevduat hesabı başına sigorta limiti göze çarpmaktadır. Yaygın olarak kullanılan uygulama, banka bazında mevduat sahibi başına sigortadır.

1996-2007 dönemini kapsayan ve 52 ülkeye ait verilerin kullanılması ile yapılan çalışma sonuçları, düşük mevduat sigortası limitinin bankacılık sektörünün istikrarına daha fazla katkı sunduğunu göstermektedir. Ayrıca, sigorta kapsamının yüksek tutarlarda belirlenmesinin bankacılık krizlerinin şiddetini artırdığı, piyasa disiplini zayıflattığı ve ahlaki tehlike problemini ortaya çıkardığı analiz edilmiştir. Siyasal iktidarlar, sigorta limitlerini artırarak banka hücumlarını geçici süre engelleme ve sorunları erteleme eğilimi içinde olabilirler. Ertelenen bu yapısal sorunlar, uzun vadede etkisini olumsuz bir şekilde gösterecektir. Bu nedenle, tam kapsamlı mevduat sigortacılığının veya sigorta limitinin artırılmasının benimsenmemesi önerilmiştir. Sermaye yeterliliği, denetim inceleme süreci ve piyasa disiplini yasal çerçevesinden oluşan Basel II'de, yüksek tutarlı veya tam mevduat sigorta kapsamına, piyasa disiplini bozacağı gerekçesiyle karşı çıkmaktadır.¹¹

Enflasyon, reel gelirdeki büyüme, yeni finansal araçların geliştirilmesi ve bu faktörlerin mevduatların bileşim ve büyüklüğü üzerindeki etkisi, mevduat sigortası miktarında ayarlamalar gerektirir. Buna karşın, mevduat sahiplerinin sigorta miktarını kesin olarak bilmesi açısından, mevduat sigortası sınırını yeterince uzun bir dönem boyunca sabit tutmak ya da sistem için uygun olan sigorta sınırını uygulamak arasında bir denge kurulması gereklidir. Bu problem, özellikle yüksek enflasyonlu ülkelerde baş gösterir.¹² Sigorta miktarındaki ayarlamalar, isteğe bağlı veya fiyatlar genel düzeyine endeksli otomatik ve periyodik bir sistem yardımıyla da yapılabilir.

Kapsam ve tutarı ne kadar olursa olsun iflas eden bankalarda, küçük tutarda mevduata sahip mudilerin mevduatlarının, gecikmeksizin en kısa sürede verilmesi gereklidir.

7- FİNANSMAN ve BÜYÜKLÜK

Bir bankanın iflası halinde, mudilere geri ödemeyi hemen yapabilmesi için mevduat sigorta kuruluşunun hazırda gerekli kaynağı olmalıdır. Aksi takdirde, mevduat ödemelerinde yaşanacak bir gecikme, sisteme olan güveni zedeleyecek ve maliyeti artıracaktır. Sistemin fonlanması, özel teşebbüs tarafından, kamu tarafından ve ikisinin ortak katılımıyla olabilmektedir.

Primler düzenli olarak (ex-ante) veya kayıplar oluştuğunda (ex-post) tahsil edilebilir. Üye bankalar bu sistemden kendileri ve mevduat sahipleri adına faydalandıkları sürece maliyetini ödemek zorundadırlar. Bankacılık sistemini olumsuz etkilemeyecek ve mevduat sigorta sisteminin verimli çalışmasına yetecek bir prim oranı belirlenmelidir. Yöntem olarak prim oranı, sigortalanmış mevduat veya toplam mevduat yükümlülükleri üzerinden belirlenebilir. Ancak, prim oranının sigortalanmış mevduat üzerinden belirlenmesi daha yaygın bir uygulamadır.¹³ Böylece, toplam mevduat içerisinde sigortalı mevduat payı yüksek olan bankalara, aynı primi ödemelerine karşın daha yüksek bir koruma sağlanması gibi bir sakınca ortadan kalkacaktır.

İki temel finansman modellerinin avantaj ve dezavantajları ile ilgili literatürde geniş bir tartışma bulunmaktadır. 2009 yılsonu itibarıyla, Avrupa mevduat sigorta sisteminin çoğunluğu ex-ante yöntemiyle finanse edilmektedir. Birçok ülke uygulanan ex-ante sisteminin, periyodik prim ödemeleri

¹¹ Kam Hon Chu, Deposit Insurance and Banking Stability, Cato Journal, Winter 2011, s.113.114.

¹² Teoman Gönenç, "Mevduat Sigorta Sistemi: Temel Yapı Özellikleri ve ABD'deki Uygulama", TBB, 2004, s.8-9.

¹³ Müge Ayzıt, Dünyada ve Türkiye'de Mevduat Sigorta Sistemi Uygulamaları, TCMB,(yayımlanmamış uzmanlık tezi), Ankara 2004, s.25.

ile düzenli gelir kaynağı oluşturmaları, risk esaslı prim uygulaması nedeniyle bankaların risklilik ve sağlamlılık derecelerine bağlı olarak primlerin belirlenmesi, primlerin toplanması nedeniyle sigorta sistemine duyulan güvenin artması gibi çeşitli avantajları bulunmaktadır. Primlerin düzenli olarak ödendiği ex-ante sisteminde, toplanan primlerin karşılaşılabilecek yükümlülüklerle oranla düşük kalması, prim tarifesinin tespitinde güçlükler bulunması gibi dezavantajlarda bulunmaktadır. Sigorta prim tahsilatının yapılmadığı ve sigorta kapsamında mevduat ödemesi yapıldığı dönemde fon temin edilen ex-post sisteminin ise bankaların birbirlerinin aktivitelerini yakından izlemesine ve piyasa disiplinine daha fazla katkı sağladığı, ancak önceden fon sağlanamaması gibi bir dezavantajının bulunduğu belirtilmektedir.¹⁴

Bazı mevduat sigortası sistemlerinde devlet, bankaların maliyetlerini paylaşmaktadır. Örneğin, Hindistan, Nijerya ve Filipinler’de, mevduat sigortası fonuna devlet tarafından bir başlangıç sermayesi konulmaktadır. Farklı bir yaklaşım benimseyen İspanya’da ise devlet düzenli olarak fona, bankalarca yapılan toplam katkı kadar bir katkı yapmaktadır. Sayıları az olmakla birlikte, eski Yugoslavya’da olduğu gibi tüm maliyetin devletçe yüklenildiği ve dolayısıyla bankaların bu yolla sübvansede edildiği uygulamalar da söz konusudur.¹⁵

Ex-ante veya ex-post finansmanın seçimine ek olarak, mevduat sigortacılığı uygulamalarında devlet ve özel sektör tarafından desteklenen kurumlar veya devlet ve özel sektörün birlikte finanse ettiği uygulamalarda bulunmaktadır. Ancak, bu kategoriler birbirlerini dışlayıcı mahiyettedir. Mevduat sigortacılığı uygulamalarında, Portekiz örneğindeki gibi sisteme başta konan ilk katkı tutarı ile birlikte, katılımcı bankalarında katkısının sağlandığı ortaklaşa finansman sınıflaması da yer alır. Devlet finansmanı, hem başlangıç hem de devam eden finansmanı kapsar. Vergi toplama veya yeni borç yaratma kabiliyetine bağlı olarak yapılan devlet kaynaklı uygulamalar, banka iflasları zamanında kredibilitesi olabilecekse de, büyük bir çöküş halinde vergi mükelleflerinin paralarının ödenmesinden kaçınmak konusunda iç baskılara maruz kalabilmektedir. Özel sektör finansmanına dayalı uygulamalar, kurumlar arasındaki eş izlemeyi destekleyebilir ancak, sistemik çöküş durumlarında mudilere ödenmesi muhtemel tutarlar konusunda yetersiz kalabilir.¹⁶

Mevduat sigortası fonu için uygun bir büyüklük saptamak güçtür. Çünkü iflasların ne sayıda ve ne büyüklükte olacağını kestirmek imkansızdır. Genellikle karar alıcılar, fon mevcudunun sigortalı mevduata oranını bir gösterge olarak kullanmaktadırlar. Örneğin, sigortalı mevduat oranı bakımından ABD’de bu oranın %1,35, Brezilya’da %2, Hong Kong’da %0,25; toplam mevduata oranı bakımından Endonezya’da %2,5 olması öngörülmektedir. Bununla birlikte, fonun elinde bulunduracağı varlıklar değerlendirilirken; fondaki tutarlar nispeten düşük riskli varlıklara yatırılmalı; bu varlıklar, mümkün olduğunca likit olmalı; fon yatırımları piyasalarda rekabeti bozucu etkiler yapmamalı ve fon varlıklarının satışı büyük parasal etkiler yaratmamalıdır.

¹⁴ Beat Bernet and Susanna Walter, “Design, Structure and Implementation of a Modern Deposit Insurance Scheme”, The European Money and Finance Forum, SUERF Studies, Vienna 2009/5, s.36-37.

¹⁵ Berk Mesutoğlu, Dünya Mevduat Sigortası Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler, DPT, (yayımlanmamış uzmanlık tezi), Ankara 1997, s.35.

¹⁶ Asli DemirgüçKunt, Edward Kane and Luc Laeven, “Deposit Insurance Database”, International Monetary Fund Working Paper, WP14/118, July 2014, s.7-8.

8- FİYATLAMA

Mevduat sigorta sisteminde fiyatlandırma doğrudan prim sistemine yansımaktadır. Birçok sistemde primler toplam mevduat üzerinden alınırken, sadece sigorta kapsamında olan mevduatlar üzerinden prim alınan sistemler de bulunmaktadır. Bu konuda başka bir yöntem de riske dayalı prim uygulamasıdır.

Kolay ve basit olması nedeniyle, toplam ve sigortaya tabi mevduat üzerinden prim alınması uygulaması yoğun olarak görülmektedir. Bununla birlikte, bir bankanın sisteme getirdiği yükü tam olarak yansıtmaması, ek bir maliyete maruz kalmadan risklerini artırmaları nedeniyle bu uygulamalar eleştiri konusu olmakta ve riske dayalı prim uygulaması tavsiye edilmektedir. Riske dayalı prim uygulaması, bankaların daha ihtiyatlı risk alımını teşvik ederek bu eleştirileri azaltabilir. Bu sistemin, gerekli bilgi birikimi sağlandığında uygulanması tercih edilmektedir.

Riske dayalı sistemlerde önemli sorunlarda bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, prim farklılaştırmasına esas teşkil etmek üzere, bankaların toplam riskinin ölçülmesi sorunudur. Bankaların riskini ölçmek, çok karmaşık ve zor bir iş olup özel ihtisas gerektirmektedir. Ölçüm için her türlü değişken tek tek incelenmeli ve muhtemel bilanço makyajları titiz bir şekilde değerlendirilmelidir. Aksi takdirde, yapılacak değerlendirmelerin hata payı yüksek olabilecek ve yüklenilen risk yerinde fiyatlandırılmamış olacaktır. Diğer bir sorun ise, banka risklerini etkili bir biçimde ölçmek mümkün olsa bile, bu risklerin nasıl bir ağırlıklandırma ile hesaplanacağı ve sürekli hareket halindeki mali piyasaların maruz kaldıkları risklerin hızlı değişimine karşı nasıl güncellenmesi gerektiğidir. Ölçme ve değerlendirme sorunları yanında, risk derecesi yüksek bankalardan daha fazla prim alınması, riskli bankaların likidite sorunlarını arttırabilmektedir.¹⁷ Ancak, bu durum, zor durumdaki bankalara ilave prim yükü getirirse de, gerek bankaların disiplin altına alınması, gerekse de alınan riskin bir maliyetinin olduğunun bilinmesi açısından önemlidir.

Riskin fiyatlandırılmasında genelde sermaye yeterliliği rasyoları kullanılmaktadır. Bunun nedeni, mevduat/sermaye veya aktifler/özkaynakları oranı arttığı ölçüde bankaların iflas etme risklerinin de artmasıdır. Bankaların özkaynakları, mudileri banka aktiflerinin değerinde meydana gelebilecek beklenmedik düşüşlere karşı koruma görevi üstlenmiştir. Bankalar, sermaye yeterliliği azaldığı ölçüde getirili aktiflerini çoğaltmakta ama iflas etme riskini de artırmaktadırlar.

9- MEVDUAT SİGORTASININ OLUMSUZ ETKİLERİ

Mevduat sigortası, banka hücumlarını azaltarak bankaların istikrarını artırırken, risk alımını da teşvik edebilmektedir. Mevduat sigorta sistemine yönelik en büyük eleştiriler, asimetrik bilgi kaynaklı ahlaki risk (moral hazard) ve batmasına izin verilmeyecek kadar büyük olma durumudur.

Ahlaki risk, genellikle yönetim krizine giren ya da zararlarının önünü almak için çaba gösteren bir bankanın, mevduat sigortasının varlığına güvenerek krizi aşmak amacıyla, daha yüksek faiz teklif etmesi dolayısıyla daha fazla mevduat toplamaya çalışması ve bunları daha riskli alanlara yöneltmesi olarak tanımlanabilir.¹⁸ Bu sorunun en fazla kendisini hissettirdiği durum, tam sigortanın uygulandığı ve tüm bankaların eşit oranda prim ödediği mevduat sigorta sistemleridir. Mevduat sigortası primleri,

¹⁷ Hüseyin Servet Korkmaz, Riske Dayalı Mevduat Sigorta Sistemi ve Türkiye için Bir Öneri, BDDK, (yayımlanmamış uzmanlık tezi), Ankara 2002, s.11.

¹⁸ Coşkun Can Küçüközmen, "Mevduat Sigortası", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Sayı 11, No 22, 1996, s.4.

bankaların risklerine göre farklılaştırılmazsa, riskler fiyatlandırılmamış ve bankalar riskli işlere girmelerinin maliyetini üstlenmemiş olur. Bu da, bankaların tamamının risk seviyesinde bir artışa yol açar. Riskin fiyatlandırılmasında genelde sermaye yeterliliğine ilişkin rasyolar kullanılmaktadır. Bunun yanında, aktif kalitesi, yönetimi, karlılığı, likiditesi ve piyasa riski ile ilgili olarak yapılan derecelendirmeler de kullanılabilir. Mevduat sigorta sistemi, sadece bankaların değil aynı zamanda mevduat sahiplerinin de davranışlarını etkiler. Tüm bankaların eşit oranda prim ödediği ve %100 korumanın olduğu bir sistemde mevduat sahipleri, bankaların risk durumuyla ilgilenmeyeceklerdir. Bu sebeple, bir bankanın risk seviyesi yükseldiğinde mevduat sahipleri, bankanın riskini sınırlayacak daha yüksek faiz oranları talep etmeyeceklerdir.¹⁹

Mevduat sigorta sistemlerine karşı ileri sürülen bir diğer eleştiri, “batmasına izin verilemeyecek kadar büyük olma (too big to fail)” yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre, bazı bankaların, büyüklükleri nedeniyle, finansal sistemin sarsılacağı endişesiyle, sistemden çıkarılmasına ya da iflasına izin verilmemektedir. Bu bir anlamda, batmasına izin verilemeyecek kadar büyük olan bu bankalarda bulunan tüm mevduatların ve hatta alacaklıların tamamının güvence altında olması demektir.²⁰ Böylece, büyük bankalarda istismar olasılığı artmakta ve bu bankalar, hem risk, hem de fiyatlama yönünden bir sorun ile karşılaşmayacakları için aşırı riskli yatırımlara yönelmektedirler. Bu durum, batmasına izin verilemeyecek kadar büyük bankaların daha da büyümesini teşvik etmektedir.

Batmayacak kadar büyük olma politikası, bankaların eşit şartlarda rekabet şansını azaltmaktadır. Büyük bankaların, batmayacak kadar büyük olduğu biliniyorsa, bu bankalar daha ucuza ve büyük miktarlarda fon topluyorlarsa, küçük bankalar fon toplayabilmek için yüksek faiz teklif etmek, dolaşısıyla daha yüksek maliyetlere katlanmak zorunda kalacaklardır. Ahlaki risk olgusunda bahsedilen, mevduatın tamamının sigortalandığı ve sistemdeki tüm bankaların aynı oranda prim ödedikleri sigorta sistemi, batmayacak kadar büyük olma politikasının etkisini de maksimum seviyeye ulaştırmaktadır.²¹

Mevduat sigorta sisteminin bu olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için bazı görüşler öne sürülmüştür. Sisteme ilişkin en radikal öneri sistemin kaldırılmasıdır. Böylece bankaların daha ihtiyatlı davranacakları, mevduat sahiplerinin de para yatırdıkları bankaları daha iyi takip edecekleri belirtilmiştir. Başka bir görüş, mevduat sigorta uygulamasının özel sektöre devridir. Banka riskini ölçmede ve banka riskliliğine göre sigorta priminin saptanmasında, özel kuruluşun kamuya göre daha dikkatli olacağı düşünülmektedir. Bir diğer görüş ise, riske dayalı prim ödemesidir. Bu uygulama, bankalar için risk alımını maliyetli hale getirerek güvenli yatırımlara teşvik etmektedir. En büyük sorun primin belirlenmesine ilişkin oranlardır. Mevduat sigorta primlerinin bankaların toplam mevduatlarına göre ödenen bir tutar olması, daha iyi faaliyet gösteren bankaların aleyhine olabildiği gibi ahlaki riski de artırabilmektedir. Bunun yerine, piyasa koşullarını dikkate alan özel mevduat sigorta uygulamaları çözüm olarak önerilmekle birlikte, bu sistemde ciddi zafiyetleri bünyesinde bulundurmaktadır.

10- DÜNYADA MEVDUAT SİGORTACILIĞI

Ülke bazında mevduat sigortacılığı sistemini uygulayan ilk ülke Çekoslovakya olmuştur. 1929 yı-

¹⁹ Ercan Balaban, Hüseyin Çilli, “Türkiye için Bir Mevduat Sigortası Sistemi Önerisi”, İMKB Dergisi, Sayı 2, 1997, s.5.

²⁰ Müge Ayzıt, a.g.e., s.14-15.

²¹ Elvan Aytekin Duer, Mevduat Sigorta Sisteminin Dünya ve Türkiye’deki Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Eskişehir 2001, s.13.

lında yaşanan Büyük Bunalım, ABD’de finansal bir kaos ortamı yaratmıştır. Bu kaos, 1929 ile 1933 arasında binlerce bankanın batmasına neden olmuş; ülkenin bankacılık sistemi tamamen çökmüştür. Kaos ve çöküşün mirası, mevduat güvencesi sistemi olmuştur.

Mevduat güvencesi uygulamaları II. Dünya Savaşı sonrası benimsenmeye başlanmış, 1980’den sonra ise daha da yaygınlaşmıştır. Pek çok ülke, yaşadıkları bankacılık krizlerine tepki olarak mevduat sigorta sistemi uygulamasına geçmektedir.

Dünya mevduat sigorta sistemi uygulamalarında; üyelik, sigorta kapsamı, idare, fonun büyüklüğü, finansmanı ve fiyatlandırma konularında farklılıklar olmakla birlikte belli standartlarda oturmaya başlamıştır.

1974 yılında 12 ülkede mevduat güvencesi sistemi bulunurken, 2003 yılı itibarıyla bu sayı 88’e ulaşmıştır. 1990’lı yıllara kadar çoğunlukla yüksek gelir düzeyindeki ülkelerde benimsenen açık mevduat güvencesi, 1995 yılından itibaren düşük gelirli ülkelerde de hızla yaygınlaşmıştır.²² Rekabetçi bir bankacılık sistemi, iktisadi aktivitelerinin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bankalar, tasarruf sahipleri ile tüketici ve yatırımcılar arasında aracılık görevi yaparak, para politikalarına da işlerlik kazandırır. Bankacılık sisteminde güvenin sürdürülebilmesi ve finansal istikrarın sağlanmasında mevduat sigortacılığı önemli bir unsurdur. 77 ülkenin mevduat sigorta kurumunun üye olduğu IADI verilerine göre (Uluslararası Mevduat Sigortacıları Birliği-International Association of Deposit Insurers), 2014 itibarıyla 113 ülkede açık mevduat sigorta sistemi uygulamaktadır. 40 ülke ise bu sisteme geçiş için çalışma yapmaktadır.²³ Açık mevduat sigortacılığı uygulamasında bölgesel farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa’da hemen hemen tüm ülkelerde açık mevduat sigorta sistemi uygulanırken, Afrika ülkelerinin %24’ü bu sistemde faaliyet göstermektedir. Ayrıca, mevduat sigorta sistemi uygulaması, gelir seviyesi yüksek ülkelerde daha yaygındır. 2013 yılsonu itibarıyla yüksek gelir grubu ülkeler sınıfındaki ülkelerin %84’ü açık mevduat sigorta sistemi uygulamaktadır.²⁴

Sistemin kim tarafından idare edildiği konusunda genel bir uzlaşma bulunmamakla birlikte, mevduat sigortacılığı uygulayan 111 ülkeden 73’ünde kamu eliyle idare yapılırken, 13 ülkede özel ve 25 ülkede ise kamu-özel karma yapıda bir idare yöntemi benimsenmiştir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde sistemin %43’ü kamu, %36’sı özel ve %21’i kamu-özel karma şeklinde yönetilmektedir.²⁵

AB üyesi ülkeler, mevduat sigortacılığı uyumlaştırması amacıyla, korunacak mevduatın türü, finansmanı, risk esaslı prim tahsilatı, sınır ötesinde faaliyet gösteren bankaların durumu, geri ödeme süreleri gibi ortak standartlar konusunda çalışma yapmışlardır. Olası kriz durumuna hazırlık amacıyla, korunan mevduatın % 1,5’u oranında bir fon büyüklüğü oluşturmayı hedeflemişlerdir. Ayrıca, banka çözümlenmesinde kullanılmak üzere, garanti kapsamındaki mevduatın %1’i oranında fon oluşturulması kararını almışlardır.²⁶

²² Asli Demirgüç Kunt, Baybars Karacaovalı, Luc Laeven, “Deposit Insurance Around the World: A Comprehensive Database”, World Bank Policy Research Working Paper, No.3628, April 2005, s.2.

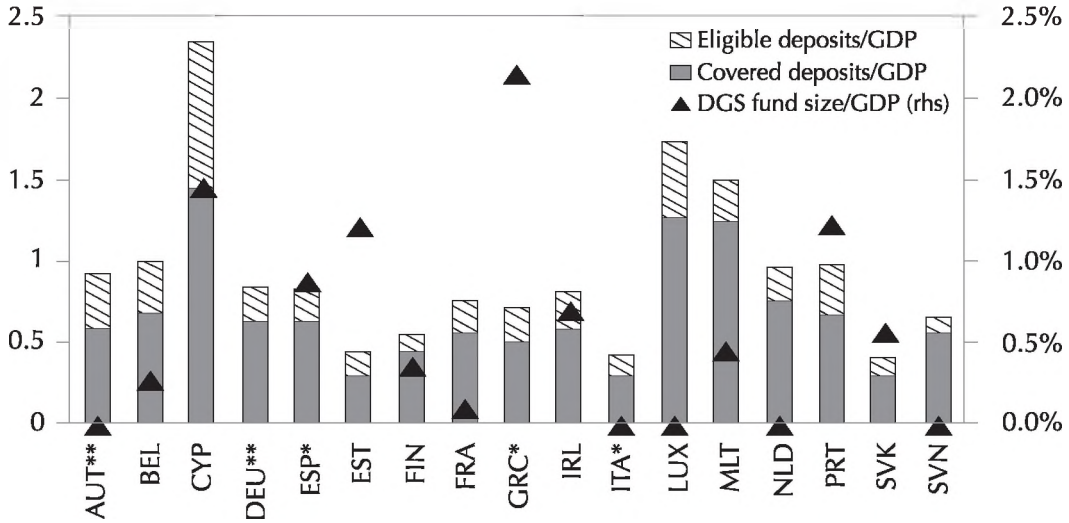
²³ International Association of Deposit Insurers IADI, www.iadi.org/di.aspx, Erişim tarihi: 06.01.2015.

²⁴ Kunt, Kane and Laeven, a.g.m., s11-12.

²⁵ Patricia Wruuck, Deposit Guarantee Reform in Europe: A Systemic Perspective, Deutsche Bank Research, Frankfurt, 2014, s.4. https://www.dbresearch.de/PROD/DBR_INTERNET_DE-PROD/PROD000000000347273/Deposit+guarantee+reform+in+Europe%3A+A+systemic+per.pdf.

²⁶ International Monetary Fund IMF, European Union: Publication of Financial Sector Assessment Program Documentation—Technical Note on Deposit Insurance, IMF Country Report No. 13/66, 2013, s.4-5. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr1366.pdf>.

Tablo 1: AB Ülkelerindeki Mevduat Büyüklükleri (2011)

Kaynak: International Monetary Fund IMF, (2013). European Union: Publication of Financial Sector Assessment Program Documentation—Technical Note on Deposit Insurance, IMF Country Report No. 13/66. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr1366.pdf>. Sf.3.

Mevduat sigorta sisteminin birinci amacı, banka risklerine karşı mevduatı korumaktır. Bunun için mevduat sigorta kurumunun, yeterli miktarda fon tutarının olması gerekmektedir. Yukarıdaki tabloda, Avrupa ülkelerindeki mevduat, sigortalı mevduat ve mevduat sigortası fon büyüklüğünün gayrisafi yurtiçi hasılaya oranlarına ilişkin göstergeler yer almaktadır.

Mevduat sigorta kurumları, ex-ante ve ex-post olarak kaynak temin edebilmektedirler. Dünyada mevduat sigortacılığı uygulayan 111 ülkeden 13'ünde ex-post fonlama uygulanmaktadır. 98 ülkede ise ex-ante sistem ile fonlama yapılmaktadır. Ayrıca, Avusturalya ve Şili'de ex-post fonlama ile birlikte kamu otoritesi ilave fon vermektedir. Avrupa ülkeleri içinde Avusturya, İtalya, İsviçre, Lüksemburg, Slovenya ve İngiltere ex-post şekilde, yani herhangi bir ihtiyaç durumunda kaynak temin etmektedir. Ex-post fonlama uygulayan ülkelerde, ex-ante sistemine geçiş eğilimi vardır. Açık mevduat sigortacılığı yapan ülkelerin %88'i ex-ante fonlama yapmaktadır. Orta ve üst gelir grubuna dahil olan ülkelerin yaklaşık dörtte biri ex-post sistem uygulamaktadırlar.²⁷

Mevduat sigortacılığı sisteminin uygulandığı seçilmiş bazı ülkelere ait toplam mevduat, sigortalı mevduat, güvence miktarı, fonun büyüklüğü, sigortalı mevduatın toplam mevduata oranı, fon büyüklüğünün sigortalı mevduata oranı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

²⁷ IMF, a.g.m., s.4-5, 37-38; Financial Stability Board FSB, "Thematic Review on Deposit Insurance Systems", Financial Stability Board, 2012, s.21.

Tablo 2: Mevduat Sigortası Uygulayan Seçilmiş Ülkelere ait Göstergeler

Ülke	Toplam Mevduat (milyar USD)	Sigortalı Mevduat (milyar USD)	Güvence Miktarı (USD) 2013 yılı	Fon Büyüklüğü (milyar USD)	Sigortalı Mevduat / Toplam Mevduat %	Fon Büyüklüğü / Sigortalı Mevduat %
Türkiye	399	99,8	46.473	5,4	25	5,41
Arjantin	95	27,6	18.209	1,21	29	4,4
Brezilya	933	205,3	106.211	12,73	22	6,2
Bulgaristan	32	17,3	137.063	0,51	54	2,94
Finlandiya	142	60,3	137.830	0,81	42	1,34
Fransa	1.742	1.167,0	137.830	2,45	67	0,21
Endonezya	279	170,2	162.999	2,04	61	1,2
İtalya	2.050	635,5	137.830	0	31	0
Japonya	11.101	7.881,7	94.967	3,15	71	0,04
Hollanda	1.202	577,0	137.830	0	48	0
Rusya	692	221,4	21.388	3,99	32	1,8
İspanya	1.963	922,6	137.830	3,41	47	0,37
İsveç	588	86,3	137.830	2,75	15	3,18
İsviçre	1.481	355,4	112.170	0	24	0
Macaristan	88	34,3	137.830	0,38	39	1,11
İngiltere	3.183		139.978	0	0	0
ABD	7.888	6.231,5	250.000	-7,48	79	-0,12

Kaynak: International Monetary Fund IMF, (2013). European Union: Publication of Financial Sector Assessment Program Documentation—Technical Note on Deposit Insurance, IMF Country Report No. 13/66. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr1366.pdf>.

Küresel mali kriz, mevduat sigortacılığının yapısının sorgulanmasına ve tartışılmaya açılmasına neden olmuştur. Kriz ile finansal istikrar ve mudilerin korunması test edilmiştir. Mudi güveninin artırılması için yapılması gereken düzenlemeler ve mevduat sigortacılığı faaliyetinin önemi ve gerekliliği ortaya çıkmıştır. 2008 mali krizinden sonra özellikle Lehman Brothers'ın batışı ile çeşitli AB üyesi ülkeler mevduat sigortası limitlerini arkaya arkaya artırmışlardır.

Avrupa Birliği üyesi ülkeler, 2008 yılında yaşanan finansal krizle birlikte 94/19/EC sayılı direktif- le, mevduat sigortacılığında ortak, kalıcı değişiklikler yapmıştır. Buna göre, 2009 yılı haziran ayında mevduat garanti tutarı 20.000 EURO'dan 50.000 EURO'ya çıkartılmıştır. 2010 yılı aralık ayında ise garanti limiti 100.000 EURO olarak belirlemiştir. Bununla birlikte, banka iflası durumunda 3 aya kadar uzayabilen mudiye ödeme süresi, 20 gün olarak tespit edilmiştir.²⁸ FSB üyesi ülkeler arasında mudiye ödeme süresi değişmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ödeme süresi, bankanın iflas etmesinden

²⁸ FSB, a.g.m., s.12.

sonraki iş günü olarak belirlenmiştir. Almanya, Hindistan ve Endonezya'da ise süre 1 yıla kadar uzayabilmektedir. Ayrıca, Rusya 13 iş günü, Meksika ve İngiltere 7 iş günü içinde ödeme yapmaktadır.²⁹

Mevduat sigorta kurumlarının AB ülkeleri içindeki bazı ülkelerde, bankacılık sistemini izlemek ve iflas prosedürlerini yerine getirmek gibi geniş sorumlulukları bulunmaktadır. Diğer bir kısım ülke uygulamasında ise banka mudilerinin mevduatlarının limitler dahilinde ödenmesi ve varlık çözümleme fonksiyonu vardır.³⁰

1999 yılı itibarıyla 21 ülke risk esaslı prim sistemi uygularken, 2013 yılsonu itibarıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu 35 ülke bu sisteme geçmiştir. Risk değerlendirmeleri ülkeler arasında farklılık göstermektedir. İtalya'da, 6 risk grubu belirlenmiş ve bunlar 4 performans göstergesi ile eşleştirilerek hesaplama yapılmıştır. Yunanistan, 2009 yılında başladığı risk esaslı prim sisteminde, bankanın ödeme gücü, likidite ve iç kontrol sistemlerinin etkinliğini dikkate alarak 0,9 ve 1,1 arasında değişen bir risk katsayısı ile hesaplama yapmaktadır.³¹

Mevduat sigorta sistemine sahip hemen hemen bütün FSB karar organları, yönetim komitesi, yönetim kurulu, denetleme kurulu veya idare organı gibi bir yönetim kuruluna sahiptir. Yönetim kademesinin kompozisyonu, ilgili katılımcıların ve paydaşların belirli bir oranda bileşimini yansıtmaktadır. Bazı durumlarda, bu yönetim organı hükümet yetkilileri (örneğin Rusya), bankacılık sektörü (örneğin Arjantin, Brezilya, Fransa, Almanya, İtalya, İsviçre) ya da gözetmenlerden (örneğin Kore, Amerika Birleşik Devletleri) oluşabilmektedir. Yönetim organının bu kompozisyonu, iyi yönetim anlayışını geliştirecek, diğer paydaşlar ile ilişkilerin artırılmasına yardımcı olacak, mevduat sigorta kurumunun bulunduğu yetkilerin uygunluğu ve etkinliğini düzenleyecektir. Ayrıca, yönetimin dengeli dağılımı, çıkar çatışmalarını ve bazı paydaşların nüfuzlarını kötüye kullanmalarını azaltabilecek rol üstlenecektir.³²

11- TÜRKİYE'DE MEVDUAT SİGORTA SİSTEMİ

Türkiye'de mevduat sigorta sistemine ilişkin mevzuatın gelişimi bağlamında, mevduatın güvence altına alınmasına ilişkin ilk düzenlemeler, bugünkü anlamına eşdeğer olmasa da 1930'lu yıllara kadar gitmektedir. Ancak, bugün yürürlükteki sistemin ilk uygulaması olan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu 1983 yılında kurulmuştur. Bazı değişikliklerle günümüze kadar devam eden sistemde, mevduat kabul eden tüm bankalara tasarruf mevduatlarını sigorta ettirme ve belli bir oranda prim ödeme zorunluluğu getirilmiştir. 1985 yılındaki düzenleme ile Fon'un Merkez Bankası tarafından idare ve temsil olunacağı hükme bağlanmıştır. Ülkemizde 1994 yılında yaşanan ve ekonominin tüm sektörlerini etkileyen krizden en çok mali sistem etkilenmiştir. Krizde açık pozisyonda olan ve yüksek kur riski taşıyan bankalar, kurlardaki ani artış nedeniyle önemli boyutta kambiyo zararlarına maruz kalmışlar ve ciddi bir likidite krizi yaşamışlardır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun kuruluş amacına, bankacılıkta güven ve istikrarı korumak, bankaların mali bünyelerini güçlendirmek ve gerektiğinde yeniden yapılandırmak amaçları da eklenmiştir. 1994 yılında mevduata sınırsız güvence getirilmiştir. 1999 yılında çıkarılan 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ile Fon'un idare ve temsili, kurulacak olan BDDK'ya verilmiştir.

²⁹ FSB, a.g.m., s.24.

³⁰ IMF, a.g.m., s.6-7.

³¹ Kunt, Kane and Laeven, a.g.m., s.8.

³² FSB, a.g.m., s.17-18.

TMSF, 2003 yılında çıkarılan 5020 sayılı kanun ile BDDK'nın bünyesinin dışına alınmıştır. Kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip bir kimliğe kavuşan TMSF'nin karar organının Fon Kurulu olduğu ve Fonun genel yönetim ve temsili ile Fon Kurulu'na alınan kararların yürütülmesinin Fon Kurulu Başkanı'na ait olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu durum, 2005 yılında çıkarılan ve meri olan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda da yer almıştır.³³

Fonun görevleri 01.11.2005 tarihli ve 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 111. maddesinde şöyle tanımlanmıştır: Fonun; "Bankalar Kanunu ve ilgili diğer mevzuat ile verilen yetkiler çerçevesinde, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla, mevduatın ve katılım fonlarının sigorta edilmesi; Fon bankalarının yönetilmesi, mali bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satışı, tasfiyesi; Fon alacaklarının takip ve tahsili işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması; Fon varlık ve kaynaklarının idare edilmesi ve Kanunla verilen diğer görevlerin ifası için kurulmuş olup kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve mali özerkliğe sahip bir kuruluş olduğu" belirtilmektedir.

Fonun kendisine verilen görevleri yerine getirmek amacıyla yürüttüğü faaliyetlerini iki bölümde incelemek mümkündür.

11.1- Mevduat Sigortacılığı Faaliyetleri

Fon, mevduat sigortacılığı faaliyetleri kapsamında, mevduat sigortacılığına ilişkin politikaları belirlemek; bankalardan sigorta primi toplamak; sigorta kapsamındaki mevduatı izlemek; bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan banka mudilerinin sigorta kapsamındaki mevduatlarını ödemek ve Bankacılık Kanununun 130. maddesinde belirtilen gelirleri (para cezaları, hisse devir payları, sisteme giriş payları, zamanaşımı gelirleri, vs.) toplama işlerini yürütmektedir.

Fonun başlıca gelir kaynakları, Bankacılık Kanununun 130. maddesinde ve "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun Kaynakları ile Kaynakların Kullanımına Dair Yönetmelik" çerçevesinde belirlenmiştir. Bunun dışında Fon, Hazine Müsteşarlığı izni ile piyasadan borçlanabilir ve Hazine'den Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) yolu ile borç alabilir. BDDK'nın görüşü alınarak bankalardan, ileride doğacak prim yükümlülüğüne mahsuben avans alabilir. Olağandışı durumlarda Fon kaynaklarının ihtiyacı karşılamaması durumunda Merkez Bankası tarafından avans kullanılabilir.

BDDK ve TMSF'nin mevduat sigortasının işlerliği ve usullerinin belirlenmesinde birbirleriyle örtüşen görev dağılımı bulunmaktadır. Sigortaya tabi mevduat ve katılım fonunu toplayan kredi kuruluşlarının faaliyet izinleri, faaliyetleri, tabi oldukları sınırlamalar, denetimleri, TMSF'ye devirleri, faaliyetlerine son verilmesi ve diğer düzenlemeler BDDK'nın görev ve yetki alanında bulunmaktadır. BDDK'nın kararıyla faaliyet izni kaldırılarak veya kaldırılmaksızın kendisine devredilen bankaların yönetim ve denetimden sorumlu olan TMSF, mevzuat kapsamında sigortalı mevduatı ödemeye de yetkilidir. Diğer yandan, yetkilerin örtüştüğü alan olan sigortaya tabi mevduatın kapsam ve tutarının belirlenmesi, sigorta primlerinin oranı ve tahsil şeklinin saptanması gibi hususlarda ise BDDK ve diğer yetkili kurumların görüşünü almak suretiyle TMSF belirleyicidir.³⁴

³³ Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu TMSF, <http://www.tmsf.org.tr/tarihce.tr>. Erişim tarihi: 02.02.2015.

³⁴ Fikret Kartal, Dünyada Mevduat Sigortacılığı ve Türkiye Uygulaması, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 1, 3(2), Aralık 2012, s.124.

Türkiye'deki mevduat ve katılım fonunun, bir bankadaki bir gerçek kişiye ait hesapların anaparaları ile bunların faiz reeskontlarının toplamının 100.000 Türk Lirasına kadar olan kısmı sigorta kapsamındadır. 1994 yılında, 3 bankanın iflası üzerine sistematik krizi önleme adına %100 güvence uygulaması getirilmiştir. Kısa bir dönem 50.000 TL olarak uygulanan sigorta, 2000 krizinden sonra %100 pasif güvence haline dönüşerek devam etmiştir. Sınırsız güvence, beraberinde ahlaki rizikoyu getirmiş; kriz dönemlerinde faizlerdeki artış körüklenmiş; iyi-kötü banka ayrımı ortadan kalkmıştır. 2004 tarihinden itibaren 50.000 TL olarak uygulanan sigorta limiti, 15.02.2013 tarihinden itibaren 100.000 TL'ye yükseltilmiştir.

Yurtdışı şubelerde açılan mevduat ve katılım fonları, kıyı bankacılığı faaliyeti gösteren kredi kuruluşları nezdinde açılan mevduatlar ve katılım fonları sigorta kapsamı dahilinde değildir.

Türkiye'de mevduat sigorta sistemine üyelik zorunlu, yönetim özerk kamusal yapı niteliğinde; prim sistemi risk esaslı ve önceden ödemeli (ex ante) şeklindedir.

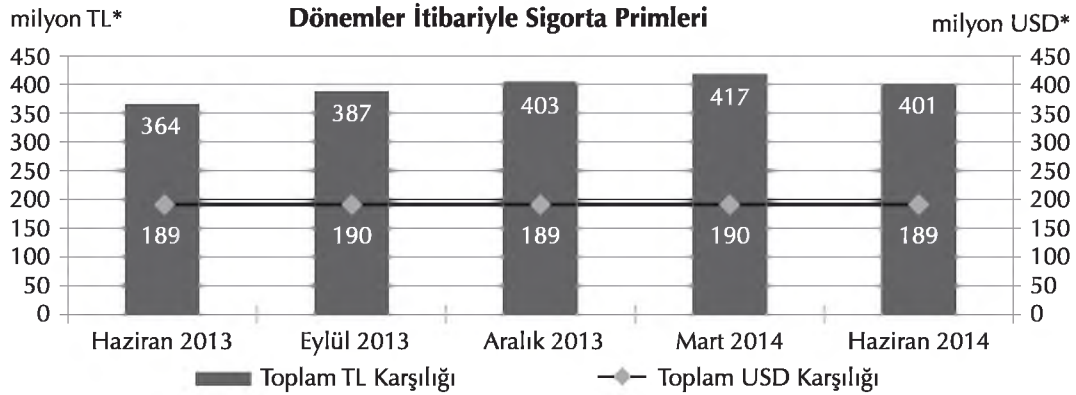
Tasarruf mevduatı ve katılım fonu sigorta primi tutarları, bankaların Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları sonu itibarıyla düzenledikleri mali tabloları esas alınarak hesaplanır. Primler, ilgili dönemi izleyen ikinci ayın son iş gününe kadar TMSF'ye ödenmektedir.

Kredi kuruluşlarının ödeyecekleri sigorta prim tutarlarının hesaplanması ve tahsili işlemleri kanun ve yönetmelik ile düzenlenmiştir. Sigorta primleri, 05.05.2008 tarihinde yapılan değişiklikle, 2009 yılı başından itibaren yeni risk esaslı sigorta prim tarifesi çerçevesinde hesaplanmaya başlanmıştır. Risk esaslı sigorta prim tarifesi son halini 29.09.2011 tarihinde yapılan değişiklikle almıştır. Tarifeye göre prim tutarları, kredi kuruluşlarının her yıl Mart, Haziran, Eylül ve Aralık ayları sonu itibarıyla düzenledikleri mali tabloları esas alınarak hesaplanan sigortalı mevduat/katılım fonları ile sigorta prim oranlarının çarpılması suretiyle belirlenmektedir. Kredi kuruluşları sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, karlılık, likidite ve diğer risk faktörleri olarak belirlenen beş bölüm altında yer alan toplam 14 adet risk faktörü üzerinden değerlendirilmektedir. Prim oranları, onbinde 11 ve onbinde 19 arasında değişebilmektedir.

Faaliyet izni kaldırılan bankalarda, mudilere sigortalı mevduatın ödenmesi, bankanın faaliyet izninin kaldırıldığı tarihten itibaren 9+3 ay olarak belirlenmiştir. FSB üyesi ülkeler arasında, mudiye ödeme süresi bakımından en uzun süre uygulaması Türkiye'dedir.

2013 yılı sonu itibarıyla 6.767 milyon USD olan mevduat sigortacılığı rezerv tutarı, 30.09.2014 itibarıyla 7.295 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Fon büyüklüğünün sigortalı mevduata oranı bakımından Türkiye önde gelen ülkeler arasındadır. Eylül 2014 dönemi itibarıyla bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 34 mevduat bankası ve 4 katılım bankası nezdindeki mevduat ve katılım fonları toplam 1.020,1 milyar TL'ye ulaşmış olup, bu tutarın %28,5'i sigorta kapsamındadır. Sigorta kapsamındaki mevduat ve katılım fonları Eylül 2013 dönemine göre %14,2 oranında artarak toplam 290,5 milyar TL'ye yükselmiş olup, mevduat sigortacılığı rezervinin bu tutara oranı %5,67'dir. Tahsil edilen mevduat sigorta primlerini yaklaşık %9'u katılım bankalarından alınmaktadır. TMSF rezervlerinin %97'lik kısmı devlet borçlanma senedi ve kira sertifikasında diğer kısmı ise mevduat hesaplarında değerlendirilmektedir.

Grafik1: TMSF Prim Gelirleri

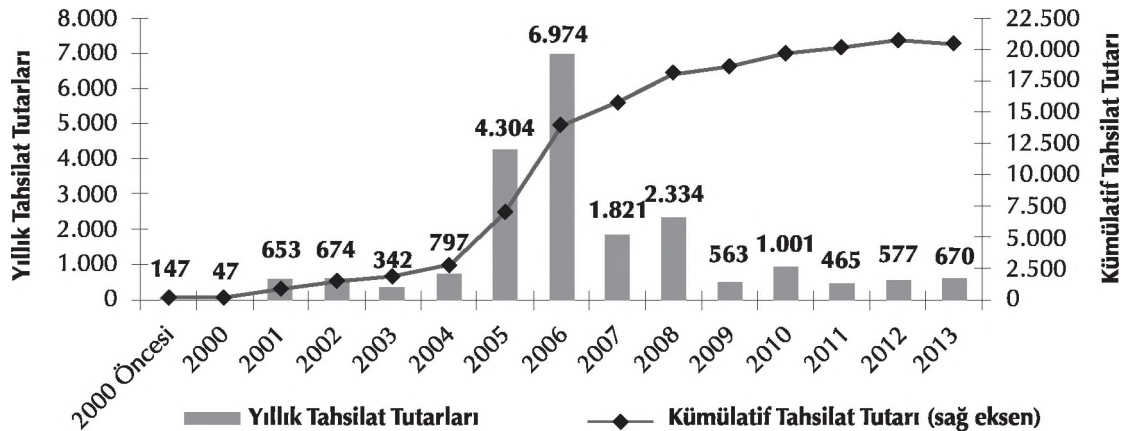

Kaynak: TMSF Üç Aylık Faaliyet Raporu. <http://www.tmsf.org.tr/uc.aylik.rapor.tr>

11.2- Çözümleme Faaliyetleri

Türk Bankacılık Sektöründe bankaların çözümleme faaliyetleri, Bankacılık Kanunu çerçevesinde TMSF tarafından gerçekleştirilmektedir. TMSF'nin banka çözümleme faaliyetleri kapsamında; (i) bankanın uygun göreceği aktiflerini, teşkilatını ve personeli ile sigortaya tabi mevduat ve katılım fonunu başka bir bankaya devretmeye ve sonrasında bankanın faaliyet izninin kaldırılmasını BDDK'dan istemeye, (ii) bankanın hisselerinin çoğunluğuna veya tamamına sahip olmak ve banka mali bünyesinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması kapsamında sigortalı mevduat veya katılım fonu tutarını aşmamak kaydıyla sermaye artırmak, bankaya mevduat koymak, iştirak, gayrimenkul ve diğer aktifleri satın almak gibi tedbirleri almaya; banka hisselerini, varlık ve yükümlülüklerini devretmeye, satmaya ve bankayı başka bir bankayla birleştirmeye, (iii) bankanın doğrudan faaliyet izninin kaldırılmasını BDDK'dan istemeye yetkisi bulunmaktadır.

Grafik 2: Çözümleme Gelirlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: TMSF 2013 Faaliyet Raporu.

Kurulduğu 1983 yılından bu yana TMSF tarafından sigortalı mevduat ödenmek ve iflas kararı aldırılmak suretiyle tasfiyeye sokulan veya ortak sıfatıyla çözümlenmesine çalışılan banka sayısı 25'tir. Bu bankaların, tasfiye, çözümleme ve geri kazanım çalışmaları halen yürütülmektedir. 1994 yılında bankacılık lisansı iptal edilen Marmara Bank, TYT Bank ve Impexbank ile 2000 yılı Eylül ayında bankacılık lisansı iptal edilen Kıbrıs Kredi Bankası dolayısıyla Fonun zararı, diğer bankalarla kıyaslandığında ihmal edilebilir düzeydedir.

Fonun 31.12.2013 tarihi itibarıyla çözümleme geliri 20.435 milyon USD'dir. Bu tahsilatın 670 milyon USD'lik kısmı 2013 yılı içinde gerçekleşmiştir.

12- SONUÇ

Mevduat sigortası, son yıllarda gerek dünyada, gerekse Türkiye'de tartışılan bir konu olmuştur. 2008-2009 yıllarında yaşanan ve etkisi halen devam eden küresel kriz, dikkatleri yeniden mevduat sigortasına çevirmiş; mevduatın sigorta edilip edilmeyeceği, eğer edilecekse bu sigortanın ne şekilde işleyeceği, kapsamı ve tutarı gibi konular gündeme gelmiştir.

1974 yılında sadece 12 ülkede uygulanan mevduat sigorta sistemi, 2003 yılında 88 ülkede uygulanır hale gelmiştir. IADI verilerine göre 2014 yılı itibarıyla 113 ülkede açık mevduat sigortacılığı uygulanmakta, 40 ülkede açık mevduat sigortacılığına geçmek için çalışma yapmaktadır. Sistemin fonlanmasında, 111 ülkeden 13'ünde de ex-post, 98'inde ise ex-ante yöntemi uygulanmaktadır. Gelir seviyesi yüksek ülkelerde mevduat sigorta sistemi uygulaması yaygın bir uygulamadır. Sistemin idaresi, ağırlıklı olarak kamu tarafından yapılmaktadır.

Avrupa Birliği üyesi ülkeler, mevduat sigortacılığı mevzuatının güncellenmesi ve uyumlaştırılması amacıyla çalışmaktadırlar. Birlik üyesi ülkeler, mevduat garanti tutarını 100.000 EURO olarak belirlemişlerdir. Olası iflas durumunda mudiye ödeme süresini ise 20 gün olarak belirlemişlerdir. Bu ABD'de banka iflasının ertesi günüdür. Ayrıca, AB ülkelerinde olası kriz durumunda kullanılmak üzere sigortalı mevduatın %1,5'u oranında fon büyüklüğü oluşturulması hedeflenmiştir. Bu hedef ABD'de % 1,35, Brezilya'da %2'dir. Ülkeler arasında risk esaslı prim sistemine geçiş eğilimi bulunmaktadır. 1999 yılında 21 olan risk esaslı prim sistemi uygulayan ülke sayısı 2013 yılında 35 ülkeye yükselmiştir.

TMSF'nin faaliyetleri, mevduat sigortacılığı ve çözümleme olarak iki alanda yürütülmektedir. Fon, mevduat sigortacılığı faaliyetleri kapsamında, politika belirlenmesi, prim toplanması, sigortalı mevduatın izlenmesi, izinleri iptal edilen banka mudilerinin kapsam dahilindeki mevduatlarının ödenmesi ve kanunla düzenlenmiş gelirlerin toplanması işlevini yerine getirmektedir. AB mevzuatı kapsamında, sigorta limiti güncellenerek mudi başına 100.000 TL'ye çıkarılmış ayrıca, risk esaslı prim uygulamasına geçilmiştir. 2001 yılında yaşanan kriz sonrası dönemde, bankacılık sisteminin rehabilite edilmesi ile TMSF'nin fon büyüklüğü de artmaktadır. 7 milyar USD'yi aşan fon büyüklüğü ile Türkiye önde gelen ülkelerden biridir.

Çözümleme faaliyetleri kapsamında Fon, kendisine devredilen bankanın iflasını isteme, sermayesini artırma, birleştirme, devretme ve faaliyet izninin kaldırılmasını isteme yetkisine sahiptir. Fon, bu doğrultuda, 25 bankanın çözümleme çalışmalarına halen devam etmektedir.

Faaliyet izni kaldırılan bankalarda sigortalı mevduatın mudilere geri ödeme süresi 1 yılı bulabilmektedir. AB üyesi ülkelerin 20 gün olarak belirlenen bu sürenin, ülkemizde de kısaltılması gerekmektedir.

Olası banka iflası durumunda, riskin büyüklüğü nedeniyle mevduat sigorta kurumları ağırlıklı olarak kamu tarafından yönetilmektedir. Ancak, mevduat toplayan ve bunu kredi olarak plase ederek değerlendiren, topladığı mevduat üzerinden de sigorta primi ödeyen bankacılık sistemi, TMSF yönetiminde temsil edilmemektedir. Benzer şekilde, sektörü denetleyen ve düzenleyen BDDK ile birlikte TMSF yönetiminde de sektör temsilcilerinin bulunmasının, şeffaflık ve bu kurumlara değer katma açısından faydalı olacaktır.

Dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de, mevduat sigorta sisteminin gelişimine bakıldığında, ilk zamanlarında sistemdeki olumsuzluklar karşısında küçük tasarruf sahiplerinin mevduatına güvence getirme ve sistemden ani mevduat çıkışlarını önleme amacıyla oluşturulduğu; ancak, zamanla kurumsal bir yapıya kavuştuğu görülmektedir. Halihazırda, batık bankaları tasfiye kurumu gibi faaliyet gösteren TMSF’nin, esas amacının çok ötesinde yüklenmiş olduğu görev ve fonksiyonlarda bulunmaktadır. Mevcut sistemin hedefi, orta vadede bünyesindeki varlıkları en uygun şartlarda nakde çevirerek alacakların tahsilini sağlamak ve “mevduatı sigortası”na odaklanmaktır.

KAYNAKÇA

- ANGİNER, D. Demircuc-Kunt, Asli and Zhu, Min (2012). How Does Deposit Insurance Affect Bank Risk? Evidence From the Recent Crisis, World Bank Development Research Group, Policy Research Working Paper, No: 6289.
- AYZIT, M. (2004), Dünyada ve Türkiye’de Mevduat Sigorta Sistemi Uygulamaları (Yayınlanmamış uzmanlık tezi), TCMB.
- BALABAN, E. ve Çilli, H. (1997), “Türkiye için Bir Mevduat Sigortası Sistemi Önerisi”, İMKB Dergisi.
- Bernet, B. & Walter, S. (2009). “Design, Structure and Implementation of a Modern Deposit Insurance Scheme”, The European Money and Finance Forum, SUERF Studies: 2009/5, Vienna.
- Chu, Kam Hon (2011). Deposit Insurance and Banking Stability, Cato Journal, Winter 2011, s. 99-117.
- Diamond, W. Douglas and Philip H. Dybvig (2000). “Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity”, Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review, 24(1): 14–23.
- Duer, E. A. (2001), Mevduat Sigorta Sisteminin Dünya ve Türkiye’deki Uygulamaları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Financial Stability Board FSB (2012). “Thematic Review on Deposit Insurance Systems”, Financial Stability Board.
- Flannery, M. J. (1994). “Deposit Insurance” in Newman, P., Milgate, M. and Eatwell, J. (eds), The New Palgrave Dictionary of Money & Finance, London: The Macmillan Press Limited.
- Garcia, G.(2000), Deposit Insurance and Crisis Management, IMF Working Paper, WP/00/57.
- GÖNENÇ, T. (2004). “Mevduat Sigorta Sistemi: Temel Yapı Özellikleri ve ABD’deki Uygulama”, TBB.
- Hadad, Muliaman D., Agusman, Agusman, Monroe, Gary S., Gasbarro, Dominic, & Zumwalt, James Kenton (2011). Market Discipline, Financial Crisis, and Regulatory Changes: Evidence From Indonesian Banks, Journal of Banking & Finance, 35, 1552-1562.

- International Association of Deposit Insurers (IADI). www.iadi.org/di.aspx
- International Monetary Fund IMF, (2013). European Union: Publication of Financial Sector Assessment Program Documentation—Technical Note on Deposit Insurance, IMF Country Report No. 13/66. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr1366.pdf>.
- KARACAN, A. İ.(1997), Bankacılık ve Kriz, İstanbul: Creative Yayıncılık.
- KARTAL, F. (2012). Dünyada Mevduat Sigortacılığı ve Türkiye Uygulaması, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2012, 13(2), 107-136.
- KORKMAZ, H.S. (2002), Riske Dayalı Mevduat Sigorta Sistemi ve Türkiye için Bir Öneri (Yayınlanmamış uzmanlık tezi), Ankara, BDDK.
- Kunt, Asli Demirgüç and E. J. Kane (2002). "Deposit Insurance: Handle with Care", Journal of Economic Perspectives, Volume 16, Number 2,
- Kunt, Asli Demirgüç ve Harry Huizinga (1999). "Market Discipline and Financial Safety Net Design", World Bank, Development Research Group, CEPR Discussion Paper No. 2311.
- Kunt, Asli Demirgüç, Karacaovalı, B. & Laeven, L. (2005). "Deposit Insurance Around the World: A Comprehensive Database", World Bank Policy Research Working Paper, No.3628.
- Kunt, Asli Demirgüç, Edward Kane and Luc Laeven (2014). "Deposit Insurance Database", International Monetary Fund Working Paper, WP14/118.
- KÜÇÜKÖZMEN, C. C. (1995), Deposit Insurance An Assessment: Case of Turkey. Loughborough University of Technology, Department of Economics.
- KÜÇÜKÖZMEN, C. C. (1996), "Mevduat Sigortası", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, (Mayıs) 1996: 122, s. 45
- Laeven, L. (2002), "Pricing of Deposit Insurance", World Bank Policy Research Working Paper 2871.
- MESUTOĞLU, B. (1997), Dünyada Mevduat Sigortası Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler (Yayınlanmamış uzmanlık tezi), Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Ngalawa, Harold and Tchana Tchana, Fulbert and Viegi, Nicola (2011), Banking Instability and Deposit Insurance: The Role of Moral Hazard, MPRA Paper from University Library of Munich, Germany.
- O'hara, Maureen (1983). "A Dynamic Theory of the Banking Firm", The Journal of Finance, 38(1): 127-140.
- <http://www.tmsf.org.tr/tarihce.tr>
- TUNAY, K. Batu (2010). "Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Performansa Dayalı Risk Modellemesi ve Tahmini: Alternatif Bir Model Önerisi", Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 1(2): 47-67.
- Stefansson, A. & Saethorsson, T. (2010). "Cross-border Issues in EU Deposit Guarantee Schemes", Msc Finance & International Business, Aarhus School of Business.
- Watts, Michael (1992). Piyasa Ekonomisi Nedir?, (Çeviren: Levent Köker), Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Wruuck, Patricia (2014). Deposit Guarantee Reform in Europe: A Systemic Perspective, Deutsche Bank Research, Frankfurt. https://www.dbresearch.de/PROD/DBR_INTERNET_DE-PROD/PROD0000000000347273/Deposit+guarantee+reform+in+Europe%3A+A+systemic+per.pdf.